Henriikka Leppo/Valtioneuvoston EU-sihteeristö

Lakivaliokunta 6.9.2019

Komission tiedonanto oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittamisesta

Euroopan komissio antoi 3.4.2019 tiedonannon oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittamisesta unionissa (COM(2019) 163 final). Komissio esitteli tiedonannon yleisten asioiden neuvostossa 21.5.

Komissio korostaa aluksi **oikeusvaltioperiaatteen merkitystä** yhtenä EU:n perusarvoista ja kaikkien jäsenvaltioiden demokraattisen järjestelmän perustana. Oikeusvaltio on keskeinen edellytys sille, että EU toimii hyvin vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueena ja sisämarkkinoina, ja ratkaisevan tärkeää demokraattisten yhteiskuntien sujuvan toiminnan kannalta. Oikeusvaltioperiaate on myös yksi EU:n ulkoista toimintaa ohjaavista periaatteista.

Komissio toteaa viime vuosina oikeusvaltioon kuitenkin kohdistuneen yhä enemmän paineita. **Oikeusvaltioon liittyvä ongelma yhdessä jäsenvaltiossa vaikuttaa koko unioniin**. Siten vaikka ensisijainen vastuu oikeusvaltioperiaatteen noudattamisesta kuuluu jäsenvaltioille, unionin on osallistuttava siihen liittyvien ongelmien ratkaisemiseen siitä riippumatta, missä ne esiintyvät.

Tiedonannossa käydään läpi tämänhetkiset **oikeusvaltiovälineet**. Näitä ovat erityisesti EU-sopimuksen 7 artiklan mukainen menettely, jota sovelletaan, kun on olemassa selvä vaara, että joku jäsenvaltio loukkaa vakavasti EU-sopimuksen 2 artiklassa tarkoitettuja unionin arvoja. Lisäksi tiedonannossa mainitaan mm. komission oikeusvaltiotoimintakehys, komission rikkomusmenettelyt ja joukko muita mekanismeja, kuten talouspolitiikan ohjausjakso, EU:n oikeusalan tulostaulu sekä Bulgariaa ja Romaniaa koskeva yhteistyö- ja seurantamekanismi. Komissio toteaa, että lisää toimia tarvitaan seuraavilla alueilla:

Oikeusvaltioperiaatteen tunnetuksi tekeminen: Koska oikeusvaltioon liittyviä normeja ja oikeuskäytäntöä ei aina tunneta riittävästi jäsenvaltioissa, olisi panostettava aiempaa enemmän oikeusvaltioon liittyvien normien ja oikeustapausten tekemiseen tunnetuksi kansallisella tasolla.

Ongelmien ennalta ehkäisy: Säännöllinen yhteistyö ja vuoropuhelu voisivat auttaa muodostamaan perusteellisemman käsityksen oikeusvaltiotilanteesta ja -kehityksestä jäsenvaltioissa sekä ratkaisemaan oikeusvaltioon liittyviä ongelmia varhaisessa vaiheessa.

Kohdennettu reagointi: Oikeusvaltioon kohdistuvien haasteiden moninaisuus edellyttää eri tilanteissa erilaista reagointia.

Komissio esittää joukon ideoita ja kysymyksiä, joita se kehottaa Euroopan parlamenttia, Eurooppa-neuvostoa, neuvostoa ja jäsenvaltioita sekä sidosryhmiä pohtimaan ja toteaa esittävänsä pohdintaprosessin ja keskustelun pohjalta omat päätelmänsä kesällä 2019. Nämä päätelmät sisältyvät 17.7.2019 annettuun tiedonantoon ”**Oikeusvaltioperiaatteen lujittaminen unionissa – Toimintasuunnitelma**”, josta on niin ikään tarkoitus informoida eduskuntaa E-kirjeellä.

Valtioneuvoston kannan mukaan Suomi pitää erittäin hyvänä, että komissio on käynnistänyt oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittamista koskevan työn ja tukee komissiota. Suomi tukee komission keskeistä roolia tilanteissa, joissa oikeusvaltioon kohdistuvat uhat aktualisoituvat. Suomi pitää tärkeänä, että erilaisia oikeusvaltio-ongelmiin puuttumisen mahdollistavia välineitä ei nähdä vaihtoehtoisina vaan toisiaan täydentävinä, ja että niitä sovelletaan myös samanaikaisesti silloin, kun sitä pidetään perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena.